

BOSHLANG'ICH TA'LIMNI LOYIHALASH: MUAMMO VA YECHIMLAR

Mahmudov Mels Hasanovich

p.f.d.professor

Ne'matova Flora Baxtiyor qizi

Buxoro davlat universiteti ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim) mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limni loyihalashdagi muammo va to'siqlar hamda ularning yechimlari xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: maktab o'quvchilari, maktab faoliyati, ta'lim faoliyati, boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar, loyihalash

Ta'limni loyihalash hozirgi kunda dolzarb masalardan biriga aylanmoqda. Bu muammoning dolzarbligi va shakllanishi hozirgi bosqichda jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarning o'zgarishi va natijada boshlang'ich umumiy ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida davlatning ijtimoiy tartibining o'zgarishi bilan belgilanadi. Ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning ushbu bosqichida rivojlanayotgan jamiyatga "zamonaviy bilimga ega, axloqli, ishbilarmon odamlar tanlanishi mumkin bo'lgan vaziyatda mustaqil ravishda qaror qabul qilishlari, ularning mumkin bo'lgan oqibatlarini bashorat qilishlari kerak". Shunday qilib, ta'lim tizimining asosiy yo'nalishi o'quvchilarning turli xil hayotiy vaziyatlarda ishlatiladigan umumiy ta'lim ko'nikmalarini shakllantirish bilan belgilanadi. Bu borada O'zbekistondagi ommaviy boshlang'ich maktab oldida mahorat-bilim modelidan ta'limning rivojlanish modeliga yo'naltirish vazifasi turibdi.

Shu bilan birga, xalqaro PISA testi ma'lumotlari (2000) o'zbek maktab o'quvchilarining ta'lim natijalarini bilish uchun sinab ko'rilmogda. O'zbekistonlik mutaxassislarning ta'kidlashicha, agar vazifalarning ichki mantig'i va mazmuni bo'yicha tadqiqotlar jahon amaliyotida eng ommabop bo'lgan ko'nikmalarga yo'naltirilgan bo'lsa, demak, mahalliy ta'lim ushbu muammoga yo'naltirilgan emas. O'tkazilgan ekspert va statistik tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'zbekistonlik maktab o'quvchilari fan ko'nikmalarini shakllantirishning yetarli darajasiga ega bo'lib, mashg'ulotlar davomida umumiy vakolatlarni (umumiy akademik, mavzudan tashqari ko'nikmalar) shakllantirmaydilar. Shunday qilib, umumta'lim mahoratini shakllantirish zaruriyati kelib chiqyapti.

Belgilangan maqsadlar va ishlarning dolzarb holati o'rtasidagi mavjud ziddiyatni nafaqat maqsadga yo'naltirilganligi, balki mazmuni, usullari, o'zaro ta'sir usullari, maktab ko'rsatkichlari va, avvalambor, boshlang'ich maktab bosqichida o'zgartirish orqali bartaraf etish mumkin. . Boshqacha qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim faoliyatini tashkil etishda yangi, innovatsion yondashuvlarga ehtiyoj bor. Hozirgi bosqichda ta'lim tizimida yangiliklarni yaratishning asosiy shartlaridan biri bu pedagogik dizayn hisoblanadi. Bizning fikrimizcha, aynan pedagogik dizayn boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim faoliyati rivojlanishining turli jihatlarini tashkiliy sharoitlar darajasida ham, ta'lim faoliyatini amalga oshirish darajasida ham eng yaxlit va tizimli ravishda ko'rib chiqishga imkon beradi.

Boshlang'ich umumiy ta'lim mazmunida mavjud bo'lgan o'zgaruvchanlik bilan, eng ma'qul an'anaviy ta'lim tizimi hisoblanadi. So'nggi paytlarda ushbu tizim juda ko'p sonli turli xil o'quv-uslubiy to'plamlar bilan namoyish etilmogda: "O'zbekiston maktabi", "Uyg'unlik", "XXI asrning boshlang'ich maktabi", "Maktab 2010", "Perspektiv boshlang'ich maktab", "Bilimlar sayyorasi" va hokazo. Aksariyat hollarda ushbu to'plamlarni amalga oshirishda tarkib o'zgarganiga qaramay, mashg'ulotlar usullari bir xil bo'lib qoladi. Ushbu yondashuvda o'quv faoliyati tarkibiy qismlari o'quvchilar tomonidan qisman va asosan reproduktiv darajada amalga oshiriladi.

Bunday vaziyatda, bizning fikrimizcha, boshlang'ich Umumta'lim ta'limining zamonaviy tendentsiyalari va o'zgaruvchanligini hisobga olgan holda kichik o'quvchilarning ta'lim faoliyati rivojlanish xususiyatlarini ochib beradigan pedagogik dizaynning ahamiyati aniqlanadi.

Kichik o'quvchilarning ta'lim faoliyatini pedagogik loyihalashtirish muammosining dolzarbligi o'zgaruvchanligini hisobga olgan holda ommaviy boshlang'ich maktablarni rivojlanayotgan ta'lim modeliga o'tishda o'quvchilarning predmet pozitsiyasini amalga oshirish zarurati bilan belgilanadi. Biroq, ushbu muammoni hal qilishda bir qator muhim qarama-qarshiliklar aniqlandi:

- ommaviy boshlang'ich maktablarni rivojlanayotgan ta'lim modeliga o'tish uchun ta'lim siyosatining zamonaviy talablari va amaldagi tushuntirish va illyustratsion model o'rtasida;

- ta'lim jarayonini rivojlantirish jarayonida o'qituvchi bilan o'zaro aloqada bo'lgan holda, rivojlanayotgan ta'lim modelidagi ta'lim faoliyatining sub'ektiv xususiyati va bolaning ifoda etilgan ob'ektiv pozitsiyasi o'rtasida;

- rivojlanayotgan ta'lim sharoitida yosh o'quvchilarning ta'lim faoliyatini pedagogik loyihalashtirish zarurati va boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ushbu muammosini hal qilishga tayyor emasligi o'rtasida.

Ushbu holatni hisobga olgan holda, biz quyidagicha shakllangan bir muammo mavjudligini ta'kidlaymiz: rivojlanayotgan ta'lim sharoitida kichik o'quvchilarning ta'lim faoliyatini pedagogik loyihalashtirishning o'ziga xos xususiyati nimada?

Rivojlanayotgan ta'lim sharoitida boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim faoliyatini pedagogik loyihalashtirish samarali bo'ladi degan taxminni o'z ichiga oladi:

- boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim faoliyati tarkibiy qismlarini ishlab chiqishda ta'lim jarayoni ishtirokchilarining sub'ektlararo o'zaro aloqasini ta'minlash uchun dizayn modeli ishlab chiqiladi;

- rivojlanayotgan ta'lim sharoitida loyihalashtirish modelini tashkiliy-pedagogik va predmet-faoliyat darajalarida amalga oshirish algoritmi ishlab chiqiladi;

- boshlang'ich maktablar amaliyotida ta'lim faoliyatini loyihalashtirish modeli uchun mezon va amalga oshirish ko'rsatkichlari aniqlanadi;

- boshlang'ich maktab yoshidagi o'quvchilarning ta'lim faoliyatini rivojlantirish xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim faoliyati modelini amalga oshirish uchun psixologik va pedagogik sharoitlar yaratiladi.

- boshlang'ich maktab o'qituvchilarini rivojlanayotgan ta'lim sharoitida yosh o'quvchilarning ta'lim faoliyatini pedagogik loyihalashtirishga tayyorlash bo'yicha dastur ishlab chiqiladi va amalga oshiriladi.

Ushbu muammoda kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilanadi:

1. Kichik o'quvchilarning o'quv faoliyatini loyihalashtirish muammosi bo'yicha falsafiy, psixologik va pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish.

2. Boshlang'ich maktab o'quvchilarining ta'lim faoliyatini tashkil etish va amalga oshirishda ta'lim jarayonida bolaning predmetli pozitsiyasini belgilaydigan o'quv faoliyatini loyihalashtirish modelini ishlab chiqish.

3. Boshlang'ich maktab yoshidagi o'quvchilarning ta'lim faoliyatini loyihalashtirish modelini ta'limni rivojlantirish modelida amalga oshirish algoritmini aniqlash.

4. Boshlang'ich maktablar amaliyotida kichik o'quvchilarning ta'lim faoliyati dizayn modelini amalga oshirish mezonlari va ko'rsatkichlarini aniqlash.

5. Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim faoliyatining dizayn modelini amalga oshirishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash.

6. Boshlang'ich maktablar amaliyotida kichik o'quvchilarning ta'lim faoliyati dizayn modelini amalga oshirishga o'qituvchilarni tayyorlash dasturini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish.

7. Boshlang'ich maktab amaliyotida tavsiya etilgan modelni sinovdan o'tkazish natijasida yosh o'quvchilarning ta'lim faoliyati shakllanish dinamikasini o'rganish.

Belgilangan vazifalarni hal qilishda turli xil tadqiqot usullari qo'llanildi: Umumiy nazariy: tadqiqot muammosi bo'yicha falsafiy, sotsiologik, psixologik va pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, tarkibni tahlil qilish; empirik: so'rovnoma, suhbat, pedagogik kuzatuv, psixologik va pedagogik diagnostika; statistik: tadqiqot ma'lumotlarini miqdoriy va sifatli tahlil qilish.

"Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim faoliyatini loyihalashtirish" ning didaktik talqin qilingan kontseptsiyasi o'qituvchi (tashkiliy va pedagogik darajada) va talabalar (mavzu-faoliyat darajasida) amalga oshirish uchun harakatlar tizimini oldindan ishlab chiqish vazifasini bajaradi. o'quvchilarning ushbu faoliyatning sub'ekti sifatida rivojlanishini oldindan taxmin qilinadigan natija sifatida qabul qilib, o'quv faoliyatining barcha tarkibiy qismlaridan iborat.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning ta'lim faoliyatini loyihalashtirishning eng samarali shakli - bu o'qituvchi va talabaning o'zaro ta'sir darajasida yagona o'quv yo'nalishini ta'minlaydigan vektor-modulli model bo'lib, o'quv faoliyatining har bir tarkibiy-modulli tarkibiy qismi: motivatsion, indikativ, mazmuni, operativ - faoliyat, nazorat - baholash, ishlashni to'g'irlash va ishlab chiqilgan algoritm asosida O'zbekistondagi ta'lim faoliyatining har bir tarkibiy qismi doirasida amalga oshiriladi.

Adabiyotlar:

1. Abramova G. S. Ta'lim faoliyatini shakllantirishning individual xususiyatlari // Maktab o'quvchilarining ta'lim faoliyatini shakllantirish / tahrir. V. V. Davydov, I. Lompshera, A. K. Markova. - M.,: Pedagogika, 1982. - 297 b.
2. Ta'limga qiziqishni shakllantirishning dolzarb masalalari / ed. G. I. Shchukina tomonidan. M.: Ma'rifatparvarlik, 1984. - 176 b.
3. Ananyev B. G. Tanlangan psixologik asarlar: M: Pedagogik, 1980. -323 b.

СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ «ИНТЕГРАЦИЯ» В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ»

Файзуллаев Мухаммад Бакаевич.

Доцент филологических наук Бухарского государственного университета

Рузиева Майрам Амрилловна

Магистрант Бухарского государственного университета

Одно из самых распространенных слов в педагогическом лексиконе современного учителя, воспитателя, управленца в сфере образования – слово «система». Мы говорим об образовательном учреждении как системе, о системе учебного занятия, о системе взаимоотношений педагога и детей и т.д. Это естественно, ибо, как говорил А.С. Макаренко, никакое средство нельзя рассматривать отдельно взятым от системы; никакое средство не может быть признано ни хорошим, ни плохим, если оно рассматривается отдельно от других средств, от целого комплекса педагогических влияний.[1.23]

С понятием «система» напрямую связано понятие «интеграция». Именно в процессе интеграции система приобретает важнейшее свое качество – целостность, предполагающее наличие в ней таких интегративных характеристик, которые не свойственны отдельным ее элементам. Таким образом, интеграция – это процесс и результат взаимодействия различных элементов, которое приводит к возникновению чего-то нового, целостного. Интеграцию можно рассматривать, по крайней мере, в двух аспектах: во-первых, как состояние, характеризующееся упорядоченностью, согласованностью, устойчивостью взаимосвязей между элементами; во-вторых, как процесс, приводящий к такому состоянию. Кроме того, интеграция – важный показатель эффективности системы, так как ведет к ее целостности.